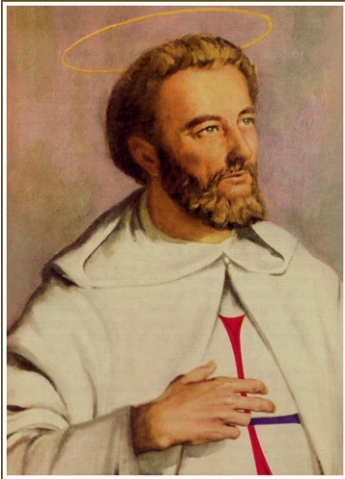

Ігор БРИНДАК, викладач

В останні місяці у зв'язку з війсьними подіями на Сході нашої держави знову часто чуємо у ЗМІ терміни, властиві воєнному часу: атака, наступ, вбиті, поранені, а також полонені і заручники. У нашому фольклорі є пісні про бранців у турецькій неволі, загальновідомою є історія про знамениту Роксолану і т.д. Загалом, це все стосувалося не тільки історії України. Але поза увагою широкого загалу залишилося інше, а саме: люди, які присвятили своє життя визволенню інших із полону. А такі люди в історії були, і про них піде мова в цій публікації.

Напевно, багато хто з читачів переглядав у свій час серіал “Роксолана”. Тут мається на увазі не сучасний, турецький, а український, з Ольгою Сумською у головній ролі. Отож, хто дивився, можливо, пам'ятає такий момент: коли Степан (наречений Насті Лісовської, майбутньої Роксолани) впадає у розпач через зникнення своєї нареченої, то йому козаки говорять: “Іди до тринітаріїв, вони людей по цілому світу викупляють”. Отож, хто такі тринітарії? Це католицький чернечий орден, повна назва – Орден Пресвятої Трійці, який був заснований саме з метою звільнення полонених.

А все починалося в 1193 році. Тоді в Парижі нововисвячений священник Жан де Мата (1150-1213) служив свою першу Літургію, і в часі відправи він побачив у храмі дуже дивне видіння: з'явився ангел, одягнений у біле, а на грудях мав червоно-синій хрест (червона – вертикальна частина хреста, синя – горизонтальна). А з обох боків від ангела сиділи люди, заковані у кайдани: справа – білошкірий чоловік, а зліва – темношкірий. І ангел спочатку з одного, а пізніше з іншого знімав окови. Крім Жана де Мата це видіння бачили й інші люди, які у церкві були на Богослужінні. Тому священник зрозумів, що це не галюцинація, і став роздумувати, що воно могло означати. Оскільки відповіді не

знаходив, то вирішив порадитись з одним пустельником, який жив у лісі недалеко від Парижа. Звали його отець Фелікс Валуа (1127-1212). Він походив із знатного графського роду Валуа, але відмовився від усіх почестей цього світу і вів пустельний спосіб життя. До речі, про родину Валуа. Ми всі знаємо, що дочка київського князя Ярослава Мудрого Анна у свій час стала дружиною французького короля Генріха I. Але менш відомим є інший факт, а саме те, що по смерті свого чоловіка Анна Ярославна вийшла заміж вдруге за графа Філіпа Валуа і таким чином рід Валуа, поєднався з королівською родиною. Тобто, як ви дорогі читачі зрозуміли, цей пустельник був також нащадком Ярослава Мудрого. Правда, нашої теми це не стосується. Отож, прийнявши в себе Жана де Мата, отець Фелікс сказав, що Бог бажає, аби був заснований чернечий чин, який займався б звільненням бранців, які були у неволі в мусульман (не слід забувати, що це був період хрестових походів). Обидва отці: Жан де Мата і Фелікс Валуа – написали статут для цього чину і вирішили назвати його на честь Пресвятої Трійці. Офіційне заснування ордену відбулося у 1198 році, а у 1201 році його затвердив Папа Інокентій III. Обидва засновники: і отець Жан де Мата, і отець Фелікс Валуа – після своєї смерті були проголошеними святими.

Чим же займалися тринітарії? Вони збирали грошові пожертви, робили подорожі в ісламські краї, де за зібрані кошти викупляли невільників-християн. Крім того, ще опікувалися лікарнями. Частими були випадки, що коли бракувало грошей для викупу, то деякі з ченців добровільно віддавали себе в неволю замість інших. Статут ордену приписував третину всіх доходів виділяти виключно на викуп полонених, другу третину – на інші благодійні цілі і третину – на потреби монастиря. На своєму гербі тринітарії вмістили напис “Слава Тобі, Пресвята Трійце, а полоненим – свобода”. Серед звільнених ними бранців був, зокрема, і знаменитий іспанський письменник Мігель де Сервантес (той самий, що написав “Дон Кіхота”) Із вдячності він пізніше у своєму заповіті написав поховати його саме в церкві тринітаріїв. Хоча творчі особи були і серед самих ченців. Так, тринітарієм був іспанський поет Ортенсіо Фелікс Паравісіно (1580-1633). А портрет цього поета намалював своїм пензлем знаменитий Ель Греко. Орден Пресвятої Трійці мав свої монастирі також і в Україні. У тій же таки “Роксолані” показано, як пізніше Степан навідується в монастир тринітаріїв у Кам’янці-Подільському. Існує цей чин і в наш час, правда, зараз вони в основному займаються тюремним душпастирством та опікуються реабілітаційними центрами. Хоча від первісної харизми не відмовилися. Так, уже на початку XXI століття саме тринітарії багато допомогли біженцям та заручникам громадянської війни у Судані. Цікаво, що саме в наш час до кінця сповнилося пророче видіння, яке у свій час бачив Жан де Мата. Пригадуєте, цей святий бачив двох невільників, яких звільняв ангел, – білого і чорного. Але тоді, у 1193 році, ще торгівлі неграми не було, вона появилася пізніше, десь у середині XV століття. Та й коли з’явилася, довгий час темношкірих невільників звільняли члени інших монаших чинів (про що мова піде нижче), а не тринітарії. А тринітарії якраз велику роль відіграли у звільненні негрів саме у Судані, і цілком недавно.

У середньовіччі найбільше протистояння між християнством та ісламом мало місце не у Святій Землі, а в Іспанії, де відбувалася знаменита Реконкіста (конкретніше про це див. “Війни на захист віри” ЖВ №9-10, 2013), і саме там виник чернечий чин Мерседаріїв. Походить від латинського слова *merced* – милосердя. Повна назва – Орден Пресвятої Діви Милосердної для викупу невільників. Заснував його святий Педро (Петро) Ноласко (1189-1256). Спочатку цей чоловік був лицарем, але в 1218 році у місті Барселона він отримав природне видіння. Йому з’явилась Пресвята Богородиця і описала великі страждання, яких зазнають бранці в неволі у маврів. І тому доручила заснувати Орден, який би і в мирний, і у військовий спосіб займався визволенням невільників. Написати статут Петру Ноласко допоміг відомий богослов, святий Раймонд Пенафорте. Схвалили заснування чину єпископ Беренгарій і король Хайме I. У 1230 році статут затвердив Папа Григорій IX, хоча реально орден діяв від 1220 року. На відміну від тринітаріїв, мерседарії мали дві гілки: чернечу і лицарську. Ченці мерседарії збирали пожертви і за них викупляли бранців. Крім трьох звичайних монаших обітів: убогості, чистоти і послуху - додали четвертий – віддати самого себе в неволю за звільнення когось іншого, якщо не буде можливості це зробити за гроші. Як ми знаємо, подібне практикували і в чині Пресвятої Трійці, проте у них це було не обітницею, а доброю волею окремих ченців. У 1226 році вже отець Петро Ноласко як перший настоятель ордену цей обіт виконав особисто: віддав себе маврам в обмін за одного з полонених. Пізніше ченці мерседарії його викупили. Також віддав себе в неволю наступник отця Ноласко, святий Раймонд Ноннат, і його згодом викупили. Лицарі мерседарії теж викупляли невільників, але, крім того, часто визволяли їх і в збройний спосіб. Згодом ще з’явився жіночий чин мерседаріанок, які мали допомагати ченцям і лицарям молитвою. За час свого існування мерседарі – як ченці, так і лицарі – звільнили близько 500 тисяч невільників (див. Mercedarianie-pl.wikipedia.org/wiki/mercedarianie). Крім викупу полонених, Орден Пресвятої Діви Милосердної ще займався місіями. Мерседарії були в числі перших місіонерів, які прибули на Американський континент разом із Колумбом. До мерседаріїв належав відомий історик отець Мартін де Муруа (1525-1618), який написав першу історію Південної Америки до приходу туди іспанців. Також мерседарієм був іспанський драматург Тірсо де Моліна (1579-1648), автор знаменитої комедії “Благочестива Марта”. А в честь вищезгаданого святого Раймонда Нонната названо ряд населених пунктів у різних місцях світу. Це, зокрема: місто Сан-Рамон в Каталонії, місто Сент-Реймонт у Квебеку (Канада), місто Сан-Рамон де Ла-Нуева Оран в Аргентині, регіон Сан-Раймунду Ноннатус у Бразилії. Крім того такі назви мають і деякі бразилійські футбольні команди.

Викупом невільників деякий час займались місіонери- лазаристи. Це згромадження у 1625 році заснував святий Вінцент де Поль (1581-1660). Взагалі воно було створене для інших цілей, але оскільки сам засновник святий Вінцент деякий час перебував у неволі в алжирських піратів, то не міг забути про інших людей, які там знаходилися. У XVII столітті заходами лазаристів отримали свободу близько 12 тисяч чоловік. Деякі члени цього згромадження серйозно постраждали, виконуючи своє служіння. Так, отець Жан Ле-Вашер у 1683 році поніс мученицьку смерть: алжирці в знак помсти за обстріл французькими кораблями їхнього побережжя прив’язали його до гармати і розірвали ядром. А брат Баро був підданий тортурам, хоча і залишився живим (Див. Агнесса Решон

“Винцент де Поль И всесоседальная сила любви», Брюссель «Жизнь с Богом», 1968, ст.154-155).

Ще викупляли бранців францисканці, хоч це теж не було прямою харизмою їхнього чину. Вони визволяли не лише християн, але й негрів-рабів, які в більшості були поганями. Викупляли їх не тільки від мусульман, але й від номінальних християн. Найбільше в цьому відзначився отець Луїджі Кассорія (1814-1886). Викупом негрів також займалися сестри Святого Йосифа, яких заснувала блаженна Анна-Марія Жавуе, та білі отці, яких заснував Кардинал Шарль Лявіжері. Правда, члени цих останніх згромаджень вже у неволю себе не видавали, тому що їх работорговці не взяли б їх за темношкірих.

У ХХ столітті жертва любові до ближнього могла виражатися в дещо інших умовах. Так, загальновідомим є подвиг польського священика- францисканця святого Максимілана Марія Кольбе (1894-1941). Він, будучи в'язнем нацистського концтабору Аушвіц (Освенцім), добровільно пішов на смерть замість іншого в'язня Єжи Гайванічека. Останній завдяки подвигу священика дожив до завершення війни. Подібний подвиг у 1943 році здійснили новогрудські мучениці. У місті Новогрудка (Білорусь) нацисти взяли в заручники групу мирних жителів і планували їх розстріляти в помсту за дії партизанів. 11 черниць із католицького згромадження сестер- назаретянок зголосилися самі стати заручницями при умові звільнення 11 жінок. Жінок звільнили, а черниці були розстріляні.

У 1978 році світ був шокований убивством відомого італійського політика Альдо Моро. Його викрали бойовики із ультралівої терористичної організації “червоні бригади”. Тримали у полоні 55 днів, розраховуючи обміняти на заарештованих поліцією своїх спільників. А коли поліція не погодилась на обмін, Альдо Моро розстріляли. Але поки він ще був у полоні, тодішній Римський Папа Павло VI (понтифікат 1963-1978) звернувся до “червоних бригад” із закликом відпустити Альдо Моро, а натомість запропонував як заручника самого себе. Але терористи на цю пропозицію не погодились. До речі, 19 вересня цього року Папа Павло VI був проголошений блаженным.

На подібні випадки можна натрапити в історії ще багато разів, на них і сповнюються євангельські слова: “По тому пізнають люди, що ви мої учні, якщо будете мати любов між собою” (Йо. 13,35) , а також “Немає більшою любові понад ту, як покласти своє життя за друзів своїх” (Йо. 15,13)

Ігор БРИНДАКÂТринітарії, Мерседарії та інші //"Жива вода" №12 2014р.